

Іван
ДРАЧ

Публіцистика

Вибрані статті, інтерв'ю

Харків
«ФОЛІО»
2019

ПОЕТИЧНИЙ ЇЖАК З ГОЛОВОЮ САТИРА І ВОЛОССЯМ КОЛЬОРУ ВИТІПАНИХ КОНОПЕЛЬ

Бреде цей поетичний їжак весняними заливними луками Кончі-Озерної, похиливши лобасту голову, мудрує щось на самоті, стрепенеться, коли вайлуватий Рекс підніме на крила диких качок, приголубить — проведе їх стривоженим поглядом і з острахом нашорошить вухо, чи не почує пострілу в лугах далеких, бо з кожним пострілом він меншає на світ, маліє:

На крижня меншаю, на зайчика малого,
Який сховався в мокрому куці,
І вже немає сліз жалітьсь ні на кого.
Мені вночі жаліється трава,
І дика качка, й перша крапля зірки,
І лист, і свист — усе неустріленне,
Усе неубієнне, все живе.

А луки захлинаються від великої води. Куці верболозу піднімають до неба тонюсінькі гілочки-палички, немов хлопчаки міряють дно; ген засвітилися оченята перших котиків; рудастий мох уже моститься, аби присмалитися на першому гарячому сонці...

Тиха спокійна величавість високої води на просторах застиглої від передчуття бурхливого народження весни Кончі-Озерної не втишує душевного неспокою, не гасить лихої пожежі сумління. Уявлялася поетичному їжаківі Велика Вода, яка підступає невидимо щомиті, щохвилі до його тимчасового дому:

Забуттям тяжко хлюпає
І докорами праведно грима,

і яку він ошаліло накликує на свою розпанахану самодо-
корами душу:

Вже по душу залитий
Отою Водою Великою.

Гордий і колючий цей поетичний їжак не дається в руки, згортається в клубок своїх важких мовчань, повсякчасних саморозп'ять на хресті сумнівів і тривог. Буяв же «дух крилатий у грішній плоті», харизматичним метеором випалював морок покори в настроях мільйонів, натхненно рухав отого скрипучого воза національного лінивства і хатоскрайства, сподівався на розкриття українського духу на весь простір державного самоздійснення, а тепер?

Тепер ті, хто боровся з його несамовитим патріотизмом, ревно вчать поета поміркованого патріотизму та єхидно докоряють за втрату харизми. Він і сам відчуває, що від цих крилатих злетів духа лишилася хіба що неспокійна, запитальна пам'ять, що іноді він сам собі нагадує іржавий уламок бойового крила, що «плугом претється по ріднім болоті». Але чи бачать вони, ці ревні патріоти, що цей уламок крила тепер вершить роботу плуга, який настирно оре «поле рідного ідіотизму» в сподіванні колись натхненно виковати із упертого плуга «золоту, крилату харизму»? Як тут не згадати вірш «Плугатар» із першої збірки «Соняшник». Молодотичинівський плуг — символ здіблення планети і буйної весни, яким і досі грає на сонячних струнах слухняна веселка:

Куди не підеш Україною —
Сонце кларнениць навкруг.
Хай голова в інеї —
Крає
крицевий
плуг!

• ————— •

Бреде цей поетичний їжак зарошеними високими травами Кончі, слухає, як у перелетах губить його літа тужлива зозуля, зупиняється на мить, бо Рекс звівся на передні лапи і завмер: ген сіра чапля повільно, немов намацуючи твердь, опускає ногу в сизотуманну застиглисть болота, дивиться, як сонце покресало сліпучими ножами ситу темінь застиглих дубів, і, можливо, згадує ті далекі, ще не його, а батьківсько-материнської пам'яті Теліжинці, що на Київщині, в яких від 17 жовтня 1936 року горить зіркою життя його пам'ять. Горить і манить-зазиває, вимучує і втішає-заколує неминучим вічним спокоєм у теліжинських сирих сувоях ораної-переораної землі:

Поховайте мене в Теліжинцях,
Де так пахне безсмертям трава,
Де ліси, мов списи, гороїжаться
І де Роська, мій Стікс, проплива.

Там, у Теліжинцях, Іван Драч відкрив для себе сонце своє оранжеве — Поезію — і назавжди застиг «в золотому німому захопленні» перед великим чудом з'яви образного слова.

Перша збірка 26-літнього Івана Драча мала назву «Соняшник», де на 26-й сторінці (випадковий збіг цифр?) надрукована «Балада про соняшник»:

Поезіє, сонце моє оранжеве!
Щомиті якийсь хлопчисько
Відкриває тебе для себе,
Щоб стати навіки соняшником.

Соняшна ця книжечка. Залита по вінця світлом подиву і захоплення світом, який відкривається у слові, росте-виростає до тичинівських «космічних хоралів» і несе на хвилях образно-авантюрних, провокативно-загонистих химерних епітетів, метафор, алітерацій — ген у нові поетичні галактики, до яких, віриться, не дотягнуться інші поети-відчайдухи:

Хай у вічність стелиться дорога
Золотим шафранним полотном.
В мене світла нині, як у Бога, —
Тонни сонця сиплють у вікно.
(«Соната Прокоф'єва»)

Щоб пірнути з головою у сонце поезії, треба творити такі баскі, пружнасті образи, такий давати космічний розгін уяві, фантазії, щоб метафори, зіткнувшись у герці оригінальності, викрешували іскри співтворчості, натхненного здивування і захоплення. Саме ці завзяті драчівські метафори викресали небачений, неуявлюваний вогонь співтворчості. Тільки не повторення вже витвореного, тільки не мавпування — пошук своєї поетичної мови, своїх форм, образів, свого стилю образного самовираження! Мовби на підкріплення своєї мистецької звитяги іти «на прю» з традицією, канонам, класикою Іван Драч вводить у текст «Сонати Прокоф'єва» розділ-висловлювання самого композитора: «Кардинальним здобутком (чи вадою, коли хочете) мого життя завжди були пошуки оригінальної, своєї музичної мови. Я ненавиджу мавпування...»

І вже в симфонії «Смерть Шевченка» сформулює своє поетичне кредо:

Художнику — немає скutih норм.
Він — норма сам, він сам в своєму стилі...
У цей столітній і стобальний шторм
Я кидаюсь в буремні гори-хвилі.

Його прозові коментарі — образно вишукані, поетичні, але свідомо «білі», мовби демонструють неможливість «уярмлення» свого захоплення музикою в строгих поетичних формах. Бо соната — це не лише музичний твір, який приносить естетичну насолоду. Він провокує творчу енергію поета на «вхоплення» в образні «пастки» тих настроїв, переживань, уявлень, які народжуються від «блакитного музичного вітру».

Видається, що «Соняшник» залишається своєрідним духовним космодромом Драча-поета, з якого він продовжує стартувати, використовуючи апробовані жанрові «носії» — балади, етюди, симфонії, варіації, а також міфопоетичну систему драчівського образного мислення.

Саме «Соняшником» Іван Драч феєрично розквітував на українському поетичному небі. Як Микола Вінграновський «Атомними прелюдями», як «Тишею і громом» Василь Симоненко.

І це не була позірна демонстрація таланту, не епатажний ривок молодого поетичного рисака на коротку дистанцію — це було справжнє творче звершення повноцінного поетичного «Я».

Іван Драч одразу ж створив свій «поетичний світ» — зі своєю поетикою, жанрами, образами, стилем, ритмікою. І одразу ж заговорили про ефектність образного слова і ритму, про оригінальність мислення — урбанізованого, космогонного, про свіжість і чистоту почуттів. У поезіях Івана Драча клекотіла магія нового образного світу — світу уяви, фантазії, гри слова, ритмомелодики, почуттів. Відчувалося зразу ж, як кажуть, з першого слова, від першочитання, що цей поетичний світ уже живе за своїми власними — сотвореними, внутрішньо пережитими, а отже, виведеними за межі реального я-буття — законами.

Немає ще тієї образно-стильової досконалості, вивершеності, ще спотикається буйна уява й образна свавільність на порозі досконалої форми, але вже клекоче енергія самооновлення української поезії. Драч першою ж книжечкою «Соняшник» і поемою «Ніж у Сонці», яку вирядив у світ на сторінках «Літературної газети» Іван Дзюба, вивів духовний рівень сучасної поетичної самосвідомості на іншу орбіту — і це стало поетичним явищем, подією.

Ясна річ, це зразу ж поставило Івана Драча в авангард «оновленців» літератури, творців нового поетичного обличчя української літератури, в якій ще вагомо посідала

непорушні позиції поезія інфантильних пристосуванців — без якісної своєрідності поетичного самоутвердження. Та ще традиційно відповідальність за майбутню долю поетичної творчості лежала на таких поетичних метрах, як Максим Рильський, Павло Тичина, Микола Бажан, Андрій Малишко, Володимир Сосюра, Леонід Первомайський, Василь Мисик, Ігор Муратов... Молоді поетичні звитяжці їх шанобливо вітали, хоча їм видавалося, що старших поетів вела якась колективна відповідальність з позицій незаперечних класиків, які пережили «критичний вік», коли їх могли репресувати, заборонити друкування творів... Лауреатські звання, визнання на просторі СРСР, хрестоматійна присутність на скрижальях історії дозволяли їм бути прихистком для юних бунтарів.

Проте шістдесятники, зокрема й Іван Драч, перейнялися відчуттям особистої творчої відповідальності за українську мову, літературу, культуру. Заряджений сильною творчою волею, Драч кинув виклик могутньому поколінню «класичної обойми» поетів, але не з метою конфронтації. Поет відчував, що пробитися в авангард, де щільно зімкнуті класичні ряди, «тихою сапою» не вдасться. Але й епатажністю, голим бунтарством і огульним запереченням нічого особливого не досягнеш, хіба що скандальної слави на якусь мить — спалахнути, щоб згоріти.

Із «новобранцем поезії» — так назвав Леонід Новиченко Івана Драча — в українську літературу (і не тільки українську, а в тогочасну радянську) прийшло нове мистецьке явище, оригінальна естетична система з новою жанровою і образно-виражальною якістю.

Іван Драч, завдяки такій вибуховій образній експресії, вихопився з цупких, якщо не «мертвих», обіймів ідеологічно заданих параметрів мислення в образах. Він рішуче відірвався від тієї «реальної реальності», яка диктувала поведінку мислення і вираження в слові, бо виростає ця поезія, точніше, вибуяла і вибухнула такою особистісно-поетич-

ЗМІСТ

Поетичний їжак з головою Сатира і волоссям кольору витіпаних конопель. <i>Микола Жулинський</i>	3
ІНТЕРВ'Ю	37
«Кожній квітці на землі відповідає зірка в небесах...»	37
«Я прийшов знайти, а не шукати...»	46
СТАТТІ ТА ЕСЕЇ	54
Духовний меч Григорія Варсави Сковороди	54
Шевченкова вічність	111
Шевченко і світ	123
Слово про Лесю	127
Про фільм «Іду до тебе»	138
До джерел Максима Рильського	144
Виростання душі і виростання дороги	155
Прекрасне слово від серця	161
Триптих про Миколу Бажана	170
Диптих про Дмитра Павличка	193
Дмитро Павличко. <i>Штрихи до портрета</i>	210
При світлі Соломії	221
Олесь Гончар. <i>До 80-ліття — кілька штрихів до портрета</i>	232
«За всіх скажу, за всіх переболію»	239
Як співає соловейко, або Інтим поета	246
Василь Стус — поет трагічної долі	264
Рецензія на рукопис книжки віршів Василя Стуса «Зимові дерева»	264
Дорога Миколи Хвильового	269
До таємниці Богдана-Ігоря Антонича	282
Про Василя Земляка	287
Жовта троянда Леоніда Кисельова	291

Мойсеева криниця — криниця для Мойсея.	
Документальна новела натомість рецензії на книжку	
Петра Перебийноса «Пшеничний годинник»	296
«Стою на землі» Бориса Олійника	302
До музики Олександра Блока	308
Маяковський і сучасність	316
Безсонна совість поезії. До 70-річчя Олександра	
Твардовського	321
Олександр Дейч і українська культура	330
...І випурхнуло серце з грудей! Про поезію	
Л. М. Вишеславського	341
Кайсин Кулієв — вогонь на горі поезії	347
Кілька слів про Давида Кугультінова	357
Лист у Тбілісі	361
Високі сосни при місяці. Ояр Вацієтіс	366
Про Аббаса Абдуллу	376
Поетичне дерево Лівіу Даміана	382
Душа поезії в слъозі. Григоре Вієру	388
Коли цвіте «нікітіана»... (NS).	392
Неруш Ригора Барадуліна	396
Безмежжя Данте	407
До таємниці Федеріко Гарсія Лорки	426
«Пісня про Гайавату» Генрі Лонгфелло	442
Кілька слів про Хемінгуєя	446
Акутагава Рюноске — майстер новели	451
Сповідь Поля Елюара	460
Корінь і крона Пабло Неруди	463
Сполето, поезія, 1967. Подорожні нотатки	471
Народний Іван Миколайчук	479
Коли митець щедрий	482
Параджанов і «Маленький принц»	485
Гамлет... і нема йому кінця. Кілька зауважень з приводу	
першооснови і кіноваріації	488
Шукаю свій театр. Розмова з кореспондентом газети	
«Культура і життя»	493
Феномен сільського вчителя-подвижника	501
«Рід» Тетяни Яблонської	505
Про найкращого з людей	508
Магнетизм українства	514
Музей Юрія Шевельова на вулиці Олесь Гончара	523